

més plena, i el significat estimatiu, més conservador, hi predominà més robustament. Però es difondria per tots els àmbits de la monarquia visigòtica, en la boca de l'aristocràcia local, de parlar ja més vulgar: d'ací que en català, i en certs ambients centro-hispànics més locals, el mot vagi descabellar-se menys respectuosament, convertint-se des del S. XIII en la forma *escatmar*, més reduïda i de sentit més evolucionat.

Això no impediria que tant la forma plena, com la sincopada i menys fidel semànticament, vagin tenir prolongament pertot, d'on la coexistència d'*escatimar* i *esca(t)mar* en totes tres llengües hispano-romàniques. Significativament, en portuguès *escamar* és terme «chulo» i dialectal; en cast. no emergeix la forma sincopada fins a la fi del S. XVIII i amb to exclusivament familiar. *Escatimar* fou també heretat pel català?

La manca de documentació catalana fa vacillar (els diccionaris dels Ss. XVII-XIX no el recolliren, fins al *DBal.*); però em sembla que no n'hi ha prou per assegurar, amb *AlcM*, que és pres del castellà, i el *DFa.* no s'ha pas estat d'admetre¹: és ben cert que té ús ferm en tots els ambients que els més vells recordem, i l'usaren escriptors purs de la Renaixença primerenca, tant a Mallorca com en el Princ.; ja PdAPenyà i Genís Aguilar. Crec que es pot admetre que també entre nosaltres fou una forma minoritària, coexistent amb l'altra, i que igual que *escamar* en castellà, no obtingué reconeixement en la llengua comuna fins a data tardana. N'hi ha almenys una dada medieval escadussera: *escàtima* figura (com a esdrúixol, i com a rima de *Fàtima*) en el *Torcimany* de L. d'Aversó (c. 1390, § 285.4); i fóra ben forçat pendre com a forma castellana en un diccionari de rimes exclusivament catalanes, si no occitanes, però mai castelleses.

S'ha dubtat de l'accentuació d'aquest substantiu. El *DAut.* accentua *escatimar*; entre els testimonis en vers, els uns ens sonen millor accentuant la *a*, el de Juan Ruiz i el de l'*Alexandre*, un altre millor la *i*, el de P. d'Ambroa; però val a dir que un i altres també admetrien l'altra accentuació; ben poc valor té el testimoni del *DAut.* en un mot que a penes es troba després del S. XIV. En tot cas tenim diverses proves categòriques de l'accentuació en la *a*: el *dicc.* de Moraes accentua *escàtema* en portuguès, on el mot es mantingué més viu, i més llargament, que enlloc, la variant amb *e* usada allà per Azurara (fi S. xv) i d'altres, ja per la seva *e* prova que aquesta vocal era postònica. *Escàtima* com a esdrúixol tenim en L. d'Aversó, i *eskátime* «petición» en el basc biscaf d'Arratia (amb article *eskátimea*, *Euskera* III, 47), parlar biscaf extrem que tinc per un dels rars dialectes bascos on s'ha mantingut una accentuació fonemàtica. Ara bé essent *SKATTĪMARE un compost d'AESTĪMARE (> cat. ant. i cast. ant. (*a*)*esmar*, *asmar*, present *esma* < AESTĪMA), tant es justificaria en *escatima* una accentuació com l'altra, més aviat sens dubte l'esdrúixola; i es justifica que en el mot coexistissin totes dues, i hi lluitessin formes amb *e* i formes més cultes amb *i*.

Crec que ara podem donar per eliminades definitivament altres explicacions i altres etimologies que

s'havien cercat a *escatimar*. Ja he indicat que no es pot admetre l'etimologia basca. L'àrbiga de Singleton vaig refutar-la detingudament en el *DCEC*: *qátam* 'tallar, retallar' és un mot de diccionaris, de realitat més aviat incerta, i en tot cas estrany a l'àrab africà i a l'hispanic, d'altra banda no explica satisfactòriament ni la *-i*- ni l'*es-* d'*escatimar*. Suposar com feia jo que *escatimar* fos un derivat del substantiu *escàtima*, i aquest, derivat del verb *escatir*, era massa audaç, primer per la raresa dels casos de sufix *-ima*, després perquè *escatir* és només català, i no sembla haver passat mai al romànic del centre i Oest peninsulars; fet ben lògic donada la ruïna creixent de la llengua germànica entre els visigots quan deixaren la capital de Barcelona per traslladar-la a Toledo.

Acabo l'article amb unes formes del radical verbal que semblen evolucions divergents partint de la base *escatmar*. En asturià i santanderí hi ha *escarmar* 'escarmentar', des de Santander fins al galleg-asturià (GLomas, Vigón, Canellada, Rato, Munthe, Acevedo Fz.), on sembla que *-tm-* ha evolucionat en *-rm-*. La mateixa forma ja apareix com a cat. en uns «proverbis àrabs», llengua del S. XIV, que cita sovint el *DBal*.

D'altra banda potser en algunes zones del català, *escatmar* canvià el seu *tm* en *-zm-* (com *lledesme*, *maresma*, *Maresme*) i *-zm-* esdevingué *-im-* (a la manera d'*ESBLAIMAR* i els altres casos allí citats). Car segons *AlcM* *escaimat* és '(blat) malgranat, perdut per massa ufana' (altrament cf. l'andal. *escamado* de la n. 5) a Olot i Empordà; el *DAG.* diu que *caimà* vol dir «terralloner, pagès dels ravals, que conrea terra prop de la ciutat» a Vic: forma que rectifica *AlcM* en *caimant*, usat a Sant Feliu de Codines; podem suposar que el que es vagi sentir a tots dos llocs fos només el plural *caimants*, que interpretant-ho com a *-ans* faria suposar un singular *caimà*, i que la frase *els *escaimants* 'els qui conreen blat magre', terme denigratiu aplicat a pobra gent que ha d'aprofitar terrenys suburbials, ermots on no es fa blat, es reduís a *els caimants*: interpretariem com a 'gent escamnada, escarmentada, per les males collites'.

DERIV.: *Escamnador* (pròpiament 'lloc on us escammen o escarmenten'), veg. supra. *Escama* 'escàndol, mal exemple' val. *Escamada*. *Escatimejar*. *Escatimós*. *Escatifanejar* (Vic), *-tifenyegar-se*, *escatifenyar-se* 'barallar-se', en comarques vigatanes i tarragoneses (*AlcM*), *-tifenyar* tr. 'escatimar' usat per EmVilanova (però no usual a Barcelona contra el que suposa *AlcM*) semblen resultar d'encreuaments d'*escatimar* amb un altre o altres mots: el primer com que significa «tafanejar cercant ansiosament», segons *AlcM*, sembla explicar-se simplement per la combinació amb *tafanejar*; i en rigor els altres podrien partir de la mateixa combinació, amb la palatalitat propagada, però amb influència del sufix atenuatiu-intensiu *-inyar* (*rapinyar*, *escopinnyar*, *escatinyar*, *furguinyar*, etc.), car també hi ha qui diu *escatafinyar*.

¹ Igual grafia en l'ed. Casacuberta, totes dues fundades en lectura directa del ms. de 1343. Com es veu, el significat precís és 'escarmentar-se' més aviat